

Az érintetti részvétel lehetőségeit befolyásoló háttértényezők a hazai városfejlesztésben

A városfejlesztés hazai és nyugat-európai
háttérfeltételeinek divergálása

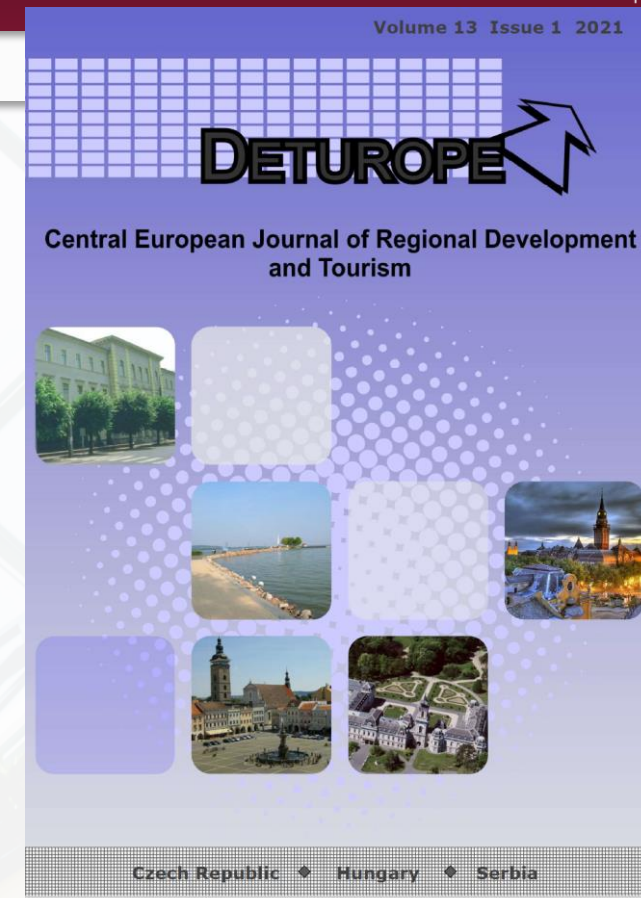
Bajmócy Zoltán

Szegedi Tudományegyetem
Gazdaságtudományi Kar
Kutatóközpont

UNIVERSITY OF SZEGED
FACULTY OF ECONOMICS AND
BUSINESS ADMINISTRATION

- **KÉRDÉS:** A poszt-szocialista átmenet 3 évtizede valóban a nyugati standardokhoz való igazodás folyamataként írható-e le a hazai városfejlesztési folyamatokban?
 - Általános várakozás; EU-s támogatási eszközök
 - **Maier (2001) hipotézise:** a KK-európai országok demokratizálódása az érintettek fokozottabb részvételét fogja eredményezni a városfejlesztéssel kapcsolatos tervezési folyamatokban (bővülő kör; egyre érdekibb befolyásolási képesség)
- **SZAKIRODALMI RÉSZ:** A részvétel hazai megvalósulási formái és azok kritikái kapcsán számos ismerettel rendelkezünk ↔ a részvétel lehetőségeit és minőségét meghatározó háttértényezőkről már jóval kevésbé

Bajmócy Z. (2021):
Participation in urban planning
and the post-socialist legacy.
Revisiting Maier's hypothesis
through the case of Hungary.
Deturope, 13(1): 4–23.

- 49 félig strukturált interjú
3 hazai nagyvárosban
(Pécs, Szeged, Kecskemét)
- Adatfelvétel: korábbi
OTKA projektben (2013-
2017)
- Adatfeldolgozás: 2019

Kvalitatív szövegelemzés (Nvivo.11)

- A szöveg mélyrétegének felszínre hozása
(*interjú különböző részeinek és különböző interjúk
ütköztetése → koherens narratívák → miért zajlik a
részvétel bizonyos módokon*)
- induktív kódolás (majd ezek ütköztetése a szakirodalmi
ismeretekkel)
- A háttértényezők 6 visszatérő eleme

Város	Interjúk száma	Interjúalany sektora					
		Civil	Kutató	Üzleti szféra	Politikus	Önkormányzat, önkor- mányzati tulajdonú cégek	Tervezői oldal
Kecskemét	15	9	2	4	3	2	1
Pécs	19	2	6	6	3	4	8
Szeged	15	5	1	6	4	1	4
Összesen	49	16	9	16	10	7	13

Megjegyzés: egy interjúalany több szektorhoz is tartozhat.

„A szűk határidőkkel nem az a célunk, hogy szűkítsük a véleményezési csatornákat, egyszerűen olyan lehetetlen időkeretben dolgoztunk.” [47, tervező]

„Mindent központi szinten mondanak meg [...] Mi a fenének készítettük ez a rengeteg dokumentumot, ha minden egyes városnak a ITP-je ugyanúgy néz ki [...] ahogy Budapest akarja, hogy kinézzen, hát ébredjünk már föl.” [28; helyi közszféra & tervező]

„Én azt veszem észre, hogy baromira nem is örül neki a politika, ha beleszólnának [a lakosok].” [10; politikus & civil]

A részvétel kiüresedett helyi terei:

- Nem helyben dőlnek el az érdemi döntések
- A részvétel előre adott keretfeltételei
- Számos szereplő (civil és politikus is) hangsúlyozza, hogy a helyi politika és bürokrácia készséggel elfogadja ezeket a körülményeket

(2) EGYENSÚLYTALANSÁG A HATALOM SZÁMOS DIMENZIÓJA KAPCSÁN

„Mi küldtünk egy javaslatot, véletlenül tudtuk, hogy küldhetünk [...] ilyen szájról szájra kiderült. [...] aki tudott róla az tudott, aki nem, nem. [15, civil]

„A polgármester úr felkért [*akkoriban*] hét értelmiségit [...]. Én voltam az egyik [...] természetesen egyedüli nőként.” [26; közsféra & tervező]

„Mikor 2/3-os többség van, akkor bármelyik döntési szinten igazából az egy látszattevékenységgé fajul, az országos politikánál [...] meg a helyi szinten is.” [46; politikus & civil]

A hatalmi erőkülönbségek összességében nagyon jelentősek

- A szereplők sokféle hatalmai hierarchia részesei → síkok váltogatása
- A kizárás legjellemzőbb formái: gazdasági érdek vs. társadalmi/környezeti szempontok; képviselők vs. állampolgárok; szakértők vs. laikusok; finanszírozók vs. támogatás kapók; munkáltatók vs. alkalmazottak ; férfiak vs. nők

(3) NINCS IGAZI SZÜKSÉG ALKUKBA BOCSÁTKOZNI

„Nagyon esetleges volt a kapcsolat az önkormányzat döntései és a döntés előkészítésben esetleg résztvevők között.” [15, civil]

„Két szinten zajlanak a folyamatok, van egy láthatatlan és van egy látható folyamat. [...] Ezek nem olyan folyamatok, amik erősítik egymást...” [31, kutató & tervező]

„Amikor a Mercedes gyár kijelentette, hogy jön Kecskemétre, azelőtt frissen elkészült egy integrált városfejlesztési stratégia és akkor még szó sem volt, hogy a Mercedes majd megjelenik és jön és azt azonnal át kellett dolgozni.” [9, civil]

A szereplők döntő többsége számára a részvételi folyamat fölösleges, vagy értelmetlen

- Számos szereplő mások nélkül (alkuk nélkül, egyedül) is képes elérni célját (helyi politika, vállalatok)
- Több szereplő (helyi/központi kormányzat jellemzően nagyvállalatokkal) könnyen megváltoztatja utólag a kialakított kompromisszumot (a helyi tervek képlékenyek)
- A hatalom látható formái és a részvétel formális terei kevésbé tűnnek fontosnak (mint a láthatatlan formák, informális csatornák)

(4) A TERVEZŐK SAJÁTOS HELYZETE

„Ott zárult le a mikor megcsináltuk [a dokumentumot], akkor ott le is zárult az egész. Azóta egyszer sem kerestek, véletlenül se, még informálisan sem, formálisan sem.” [25, tervező & üzleti szféra]

„Az ember a hetvennyolcadik fióknak írt tanulmány után úgy gondolja, hogy most már tele van a ...” [31, kutató & tervező]

„Én magam is terveztem közteret az EKF keretei között, és egyszerűen nem volt lehetőségem a társadalmi bevonásra [...] hiányzott a szemlélet, mind a fejlesztési kft részéről [...] mind pedig a politikai döntéshozók részéről, meg egyébként a szakmagyakorlók részéről is.” [16, tervező]

A befolyásolási képesség hiánya, alkalmatlan keretfeltételek

- A tervezői oldal jellemzően frusztrált a tervek tényleges hatásának hiánya és a keretfeltételek miatt.
- Egy részük erősen részvételiség párti, de jelen körülmények között ezt nehéznek / lehetetlennek látják
- Egy másik részük számára a részvétel a hatékony folyamat gátja (értékeket és érdekeket hoz be egy szakmai folyamatba; vagy csak egyszerűen redundáns)

(5) A RÉSZVÉTELLEL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK

„A tervező elkészítette az anyagot és [...] összehívtak négy munkacsoportot. [...] De őket csak azért hívták be, hogy [...] hitelesítve legyen az, amit már megcsináltak.” [49, üzleti szféra]

„Olyan borzasztó nagy súlyú dolgokra nem emlékszem, hogy ott megkérdeztek volna bennünket.” [2, civil]

„De tudod, ez itt általában az történik ezekben a dolgokban, hogy a fórumokra azok jönnek el, akiket valamilyen sérelem ér, tehát minden ilyennek általában negatív a kicsengése. Tehát aki mindennel meg van elégedve, az otthon marad.” [18, tervező és kutató]

Gyakorlatilag az ÖSSZES szereplő részvétellel kapcsolatos tapasztalatai negatívak

- Stratégiai tervezés: fölösleges időráfordítás; folyamat kooptálása, nincs hatása...
- Területhasználati tervezés: a mindennapi megélés a konfliktusokról szól (a szereplők eleve hiteltelennek tartják egymást)
- Gyakorlatilag egyik szereplő sem reflektál arra, hogy a felgyűlt tapasztalat kiüresített terekben zajló, a részvétel alacsony fokát jelentő, a deliberációt nélkülöző esetekhez kapcsolódik

(6) TUDATOS TÁVOLMARADÁS A RÉSZVÉTELTŐL

„Az üzleti szféraképviselői pontosan ugyanúgy gondolták, ahogy így utólag én is gondolom, hogy nem ott fognak eldőlni a dolgok.” [17, tervező & kutató]

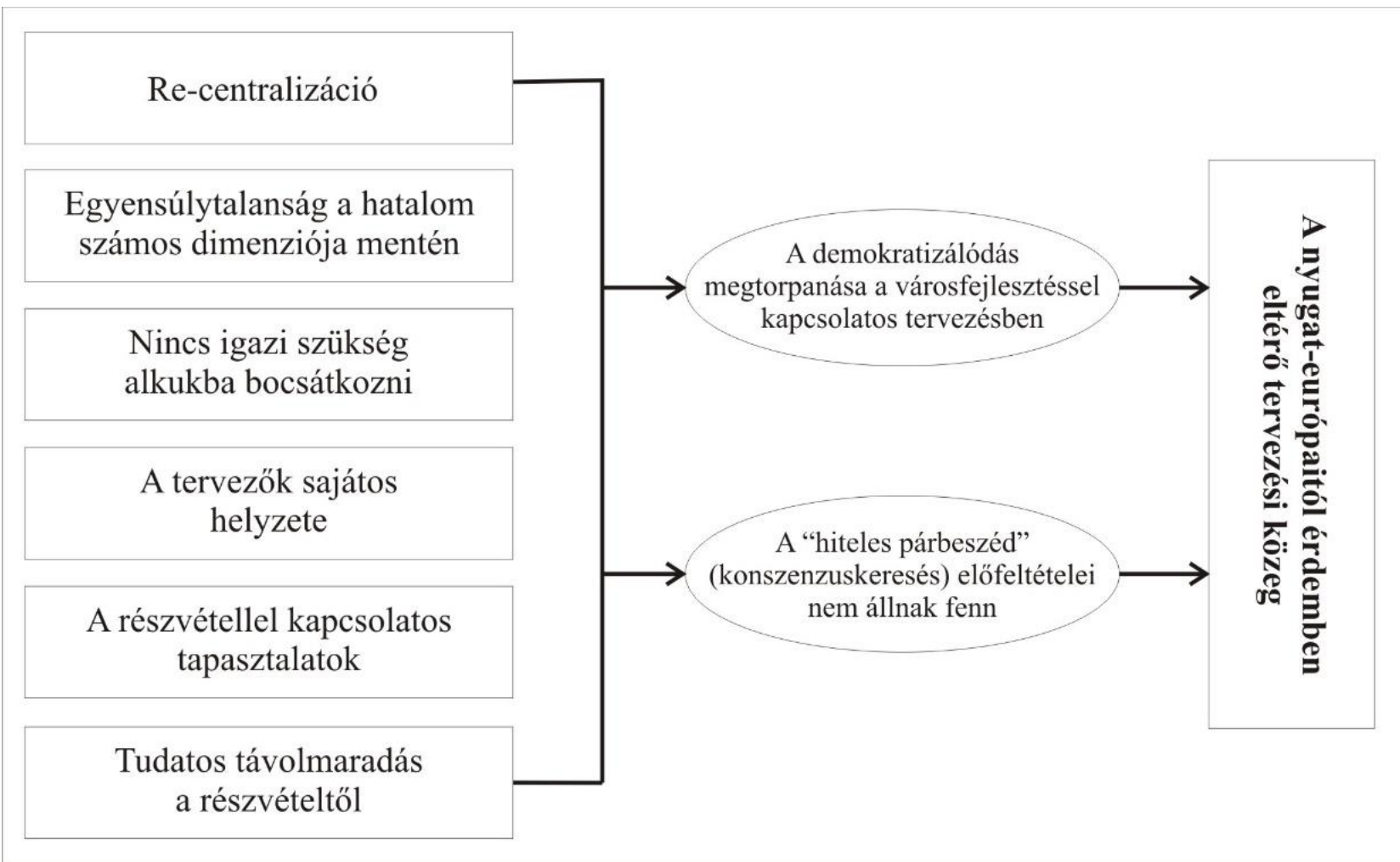
„A mostani eszemmel nagy dilemmába vagyok [...] miután megtapasztaltam, hogy semmilyen esélyem sincs arra hogy ezeket megváltoztassam, hogy továbbra is így nyűglődni rajta vagy pedig teljesen kizárni magamat a történetből.” [36, civil]

„Én bevallom őszintén nem nagyon törődtem a fejlesztési folyamatokkal, egyszer kétszer [...] elmentem [...] Ott beszélt *[a polgármester]* a városfejlesztési irányvonalokról, nem találtam benne a kisembereket, kisvállalkozásokat.” [4, civil & üzleti szféra]

A helyi szereplők sokszor tudatosan maradnak távol a részvételi folyamatoktól
(a korábban felsorolt okokon túl):

1. Nem értenek egyet az előfeltevésekkel (pl. nem versenyképességről, vagy smart city-ről akarnak beszélgetni)
2. A folyamat nem irányul a szakértelmük, tudásuk becsatornázására (e nélkül a helyi tervek minőségét alacsonynak látják) – pl. sérülékeny csoportokkal dolgozó civilek terepi tapasztalatai
3. Hiteltelennek látják a folyamatgazdákat

- A demokratikus standardok és a konszenzuskeresés lehetősége a „nyugati típusú” tervezés alapvető jellemzői
- Magyarországon:
 - A Nyugat-Európai tervezési közegtől lényegileg különböző feltételek
 - A felsorolt tényezők a rendszerváltás utáni évtizedekben gyökereznek (a poszt-szocialista múltnak legfeljebb áttételes hatása lehet rájuk)

A városfejlesztéssel kapcsolatos tervezés nem választható el az általános demokratizálódási trendektől (nem állnak fenn a hiteles párbeszéd feltételei; erős re-centralizáció)

1. A tervezési megközelítésben történő váltás önmagában ezen nem változtat – várhatóan a jól tervezett folyamatok sem eredményeznek hiteles párbeszédet
 - A hatalommal rendelkező szereplők számára nincs valódi tét
 - Nem várható, hogy tényleges hatása lesz / a kialakított eredményhez a szereplők tartani fogják magukat
2. Ha erre nem reflektálnak a tervezők → a folyamatok a fennálló (hatalmi és érdek-) viszonyokat fogják megerősíteni ↔ szemben áll a domináns tervezői/kutatói megközelítéssel (racionális, semleges, objektív)
3. Az EU szinten ezt nem vették figyelembe: paradox módon az EU-s fejlesztésekhez kötődő részvételi folyamatok a részvétellel kapcsolatos szkepticizmust erősítették

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

E-mail: bajmocyz@eco.u-szeged.hu

Bajmócy Z. (2021): Participation in urban planning and the post-socialist legacy. Revisiting Maier's hypothesis through the case of Hungary. *Deturope*, 13(1): 4–23.

